

KİTAP SERİSİ - Hacettepe Üniversitesi 50. Yıl
Hacettepe Üniversitesi HIV/AIDS Tedavi ve
Araştırma Merkezinin 20. Yılı
Seri Editörü: Adil Denizli

DÜNYADA VE TÜRKİYE'DE HIV/AIDS

Serhat Ünal
Aygen Tümer
Editör

HACETTEPE
ÜNİVERSİTESİ
2018

KİTAP SERİSİ - Hacettepe Üniversitesi 50. Yıl
Hacettepe Üniversitesi HIV/AIDS Tedavi ve
Araştırma Merkezinin 20. Yılı
Seri Editörü: Adil Denizli

DÜNYADA VE TÜRKİYE'DE HIV/AIDS

*Serhat Ünal
Aygen Tümer
Editör*

HACETTEPE ÜNİVERSİTESİ
ANKARA - 2018

DÜNYADA VE TÜRKİYE’DE HIV/AIDS

Serhat Ünal ve Aygen Tümer, Editör

Adil Denizli, Seri Editörü

ISBN : 978-975-491-483-2

Yayına Hazırlama : PALME Dizgi-Grafik Birimi

Baskı : Step Repro Dijital

Vadi Grafik Ltd. Şti. 2284 Sokak No: 101 İvedik Organize Sanayi - Yenimahalle / Ankara
Telefon: (0312) 395 85 71

Basımevi Sertifika No.: 33748

Kitapta yer alan yazı, resim ve şekil 5846 sayılı yasanın hükümlerine göre kısmen ya da tamamen basılamaz, dolaylı dahi olsa kullanılamaz, teksir, fotokopi ya da başka bir teknikle çoğaltılamaz. Her hakkı saklıdır, HACETTEPE ÜNİVERSİTESİ’ne aittir.

ÖNSÖZ

Hacettepe Üniversitesi'nin kuruluşunun 50. yılını gururla kutladık. Türkiye'nin en başarılı üniversitelerinden biri olan ve dünya sıralamalarında önde gelen üniversitemiz ile övünüyoruz. Hacettepe, 'Üniversite' statüsünü kazandığı 1967'den bu yana, hep ileriye giderek en iyiye ulaşma azminden hiç vazgeçmedi. Değerlerini ve temel ilkelerini koruyan, toplumla iç içe, yeniliklere açık, birçok ilke imza atan öncü üniversite oldu.

Tıptan biyoloji, felsefe, istatistik, fizik ve kimyaya, sanat tarihinden İngiliz-Alman-Fransız dillerine, sosyolojiden mühendisliğe, güzel sanatlara ve konservatuvara çok geniş bir yelpazede yer alan farklı disiplinlerin, dünya biliminin 21. yüzyılda yöneldiği disiplinler arası işbirliğini, Hacettepe Üniversitesi bundan 50 yıl önce gerçekleştirmeye başladı.

YÖK'ün 26 Eylül 2017 tarihli kararıyla 'Araştırma Üniversitesi' ilan edilen Hacettepe, kuruluşundan bu yana geçen 50 yılda Türk bilimine nitelikli ve özgün katkıları ile 'marka üniversite' niteliği kazanarak Türkiye'nin evrensel bilime açılan kapısı oldu. Bilime, topluma, insanlığa katkıları ve dünya başarıları ile ülkemizin ismini duyuran, her biri gurur kaynağımız on binlerce mezun verdi. Mezunları da Hacettepe ile her zaman gurur duydu.

Hacettepe Üniversitesi, başarısını, disiplinler arası işbirliğini temel alan eğitim ve araştırma anlayışı ile "Daha İleriye... En İyiye..." arayışından vazgeçmeden yola devam eden bilim insanlarına borçludur.

Elinizde tuttuğunuz Türkçe ve İngilizce kitaplar dizinini, Hacettepeli olma gururunu yüreğinde yaşayan, çok değerli araştırmacı ve öğretim üyesi Prof. Dr. Adil Denizli, Üniversitemizin 50. yılına armağan olarak hazırlamıştır. Dizinin yazar ve editörleri arasında Hacettepeli öğretim üyelerinin yanı sıra yurt içi ve yurt dışından saygın bilim insanları bulunmaktadır. Dizi, ağırlıklı olarak Tıp, Fen ve Mühendislik Bilimleri gibi Hacettepe Üniversitesi'nin araştırma alanları arasında da yer alan, dünya biliminin yöneldiği çok disiplinli alanları kapsamaktadır. Bu kitaplardan yararlanan herkes; yazarlar, editörler, dipnotlar, atıflar, kaynakçalar arasında 'Hacettepe Üniversitesi' adına rastladığında Hacettepe Üniversitesi'nin Türk bilimine, Türk biliminin de evrensel bilime katkılarının değerini anlayacaktır. Bu çalışma, Hacettepe Üniversitesi'ne ve onun bünyesinde 50 yıldır çoklu disiplin anlayışıyla hizmet verenlere de bir saygı duruşudur.

Ellerine sağlık Adil Denizli... Bu kıymetli çalışmaya emek veren, emeği geçen herkese en içten minnet ve teşekkürlerimi sunarım.

"Daha ileriye... En iyiye..." gidilecek nice 50 yıllara...

Prof. Dr. A. Haluk ÖZEN
Rektör

ÖNSÖZ

“Hacettepe” 1954 yılında eski bir Ankara evinin iki odasında Çocuk Sağlığı Kürsüsü olarak kurulmuş ve sonra 1967’de resmi olarak “üniversite” statüsü kazanmıştır. Hacettepe Üniversitesi araştırma, öğretim, yenilikçilik ve girişimcilik özellikleri sayesinde dünyaya miras bırakacağı etkileriyle 2017’de 50. Yılı’nı gururla kutladı. Sadece 50 yılda Hacettepe Üniversitesi araştırma odaklı bir üniversite olarak güçlü bir küresel itibar kazanmayı başardı. 50. Yıl kutlamaları çerçevesinde geçmişin gururu ve daha güzel bir gelecek umudu ile çok sayıda etkinlik düzenlendi.

Hacettepe Kitap Serisi, sadece bu alanda çalışanlar için değil toplumun geniş kesimleri için yapılan 50 yıllık çalışmaların onuruna, tarihe Hacettepe Üniversitesinden bilimsel bir iz bırakmak amacıyla hayata geçirilmiştir.

Prof. Dr. Adil Denizli
Seri Editörü

ÖNSÖZ

HIV/AIDS hastalığı dünyada 1981 yılında ilk vakanın tanımlanmasından beri yaklaşık 73 milyon kişiyi etkilemiştir. 37 milyon kişi HIV enfekte yaşamakta, 35 milyon kişi de hayatını kaybetmiştir. Önemli bir enfeksiyon hastalığı olan HIV/AIDS hastalığı özellikle cinsel temas ve damar içi madde kullanımı gibi konuşulması bile güç yollarla bulaştığı için dünyada da ülkemizde de kontrolü güç olmaktadır. Yeni vaka sayılarının yıllar içinde yapılan çalışmalarla dünyanın pek çok bölgesinde artışı yok iken, ülkemizde halen bu alanda başarı sağlanamamış olup yeni vaka sayısı artışı sürmektedir.

HIV/AIDS hastalığı tıbbi bir problem olma ötesinde, sosyal, kültürel ve ekonomik faktörlerden etkilenen ve bu faktörleri etkileyen farklı bir hastalıktır. Bu nedenle HIV/AIDS epidemisi ile mücadele sadece tıbbi alanda değil, sosyokültürel ve ekonomik alanlarda da yapılmalıdır.

Bu çoklu mücadeleye katkıda bulunmak amacıyla 1998 yılında Üniversitemiz bünyesinde kurulan “Hacettepe Üniversitesi HIV/AIDS Tedavi ve Araştırma Merkezi” (HATAM) tüm gücü ile çalışmaya devam etmektedir.

Üniversitemizin 50. yılında 50 kitap serisine HATAM’da “Dünyada ve Türkiye’de HIV/AIDS” adlı bu kitap ile katılmaktadır.

Umarız bu önemli konuda farkındalığın artmasına katkıda bulunmuş oluruz.

Prof. Dr. Serhat ÜNAL
Dr. Aygen TÜMER

Dünyada ve Türkiye’de HIV/AIDS
Serhat Ünal, Aygen Tümer

Bölüm 1. Dünyada ve Türkiye’de HIV/AIDS Epidemiyolojisi

Aygen Tümer ve Serhat Ünal 1

Bölüm 2. HIV/AIDS Hastalık ve Tedavi

Nursel Çalık Başaran.....29

Bölüm 3. HIV/AIDS ve Kadın

Ashıhan Candevir Ulu45

Bölüm 4. HIV/AIDS Hastalığının Etik Boyutu

Nüket Örnek Büken.....51

Bölüm 5. HIV ile Yaşamak ve Ruh Sağlığı

İrem Yıldız, Koray Başar.....73

Bölüm 6. Hastalığın Ekonomiye Olan Yüğü

Nesrin Çilingiroğlu.....85

Bölüm 7. Türkiye’nin HIV Epidemisine Verdiği Yanıt

Emel Özdemir Şahin..... 105

Bölüm 8. Dünyanın HIV Epidemisine Verdiği Yanıt

Mustafa Bahadır Sucaklı 117

Dizin 129

Dr. Serhat Ünal 1981 yılında Hacettepe Üniversitesi Tıp Fakültesi'nden mezun olmuş, 1981-1985 yılları arasında İç Hastalıkları, 1989-1990 yıllarında ise enfeksiyon hastalıkları alanında uzmanlık eğitimini tamamlamıştır. Dr. Ünal, Amerika Birleşik Devletleri Harvard Tıp Fakültesi New England Deaconess Hastanesi İç Hastalıkları Bölümünde Enfeksiyon Hastalıkları (1990-1992) uzmanlık eğitimi almıştır. 1989 yılında doçent, 1995 yılında profesör kadrosuna atanmıştır. Dr. Ünal 1991-2013 yılları arasında Hacettepe Üniversitesi Tıp Fakültesi İç Hastalıkları Anabilim Dalı Enfeksiyon Hastalıkları Ünitesi Öğretim Üyesi olarak çalışmış, 2001-2013 yılları arasında İç Hastalıkları Anabilim Dalı Başkanı olarak görev yapmıştır. 2013 yılında ise Enfeksiyon Hastalıkları ve Klinik Mikrobiyoloji Anabilim Dalı Başkanlığına seçilmiş ve halen bu görevine devam etmektedir. 1998 yılında "Hacettepe Üniversitesi HIV/AIDS Tedavi ve Araştırma Merkezi'ni" (HATAM) kurmuştur. Dr. Ünal 2006-2011 yılları arasında Hacettepe Üniversitesi Tıp Fakültesi Dekanı olarak görev yapmıştır. Dr. Ünal'ın 190 ulusal ve 200 uluslararası dergilerde yayınlanmış 390 bilimsel yazısı, 487 bildirisi ve yurtiçinde yayınlanmış değişik kitaplarda 71 kitap bölümü mevcuttur. 42 kitap editörlüğü ve 3 adet patenti mevcuttur. Dr. Ünal Klinik Mikrobiyoloji ve Enfeksiyon Hastalıkları Derneği, International Society of Infectious Diseases, American Society for Microbiology, Infectious Diseases Society of America, European Society of Clinical Microbiology and Infectious Diseases dernekleri üyesidir. Dr. Ünal European Federation of Internal Medicine erişkin aşı çalışma grubu başkanıdır. İhsan Doğramacı Ödülü; Royal Hospital for Sick Children, Glasgow, İskoçya (1980), Eczacıbaşı Tıp Teşvik Ödülü (1995), TUBİTAK Tıp Teşvik Ödülü (1996), Gönüllü Kuruluşlar Kadın Sağlık Komisyonu-Milenyum Gönüllüleri Üstün Hizmet Ödülü (HIV/AIDS alanında yaptığı çalışmalardan dolayı) (2002), Rotary Yılın Başarılı Adamı Ödülü (2006) ve The Centenary Medal of Polish Society of Internal Medicine, Polonya (2008) ödülleri almıştır. Başlıca ilgi alanları, gram pozitif bakterilerde değişik antibiyotiklere direnç mekanizmaları, moleküler biyoloji tekniklerinin enfeksiyon hastalıkları tanısında kullanımı, HIV enfeksiyonu ve erişkin aşılamaya araştırmalarıdır. İngilizce ve Almanca bilen Dr. Ünal, evli ve iki çocuk sahibidir.

Dr. Aygen Tümer ortaokul ve liseyi TED Ankara Koleji'nde bitirdikten sonra, 1987 yılında Gazi Üniversitesi Tıp Fakültesi'nden mezun oldu. Sivas'ta iki yıl mecburi hizmetini yaptıktan sonra, sırası ile Ankara Numune Hastanesi Hızır Acil Servis, Ankara Dışkapı Sağlık Merkezi ve Ankara Ruh Sağlığı Dispanseri'nde görev yaptı. "HIV Danışmanlığı" eğitimlerini tamamlayan Dr. Tümer, 1998 yılından beri Hacettepe Üniversitesi HIV/AIDS Tedavi ve Araştırma Merkezi'nde (HATAM) Müdür yardımcısı olarak çalışmalarını sürdürmektedir. Dr. Tümer'in yurt içi ve yurt dışında yayınlanmış pekçok dergi ve kitapta bilimsel yayınları bulunmaktadır. HATAM Geliştirme Derneği yönetim kurulu üyeliği, Ankara AIDS Savaşım Derneği yönetim kurulu üyeliği, Kadın Sağlık Komisyonu (KASAKOM) yönetim kurulu üyeliği, Türkiye Aile Planlaması Derneği yönetim kurulu üyeliği ve HIV/AIDS Ankara Derneği üyeliği bulunmaktadır. İngilizce bilen Dr. Tümer evli ve iki çocuk annesidir.